

ra i valera, da tu izmena tona postaje svojevrsno sredstvo razbijanja monotonije u jednoj knjizi poezije. Kada bi se kritički sumirali rezultati ove knjige, moralo bi se odbaciti u njoj sve ono što je usmereno na efekat, izazov sluhu, verbalnu paradu, ali se, isto tako, mora pozdraviti nekoliko autentičnih lirskih uzleta kakvi su oni u pesmama: *Trka; Studen; Leto koje odlazi nepovratno; Otegni kožu prvih dana jula; Voda dok sanja itd.* U tim pesmama je onaj novi zvuk koji Stojadinović kao pesnik donosi.

Radivoje Mikić

STANOJE MAKRAGIĆ: »PEVAČI DONJIH SVETOVA«

»Nolit«, Beograd, 1973.

Čitajući prvu zbirku poezije Stanoja Makragića čitalac i kritičar će se naći u nedoumici: da li da ovo pesništvo prihvate u njegovoj prozodijskoj čistoti ili da mu zamere preteranu jednostavnost, skoro jednoličnost u doživljavanju motiva pevanja. Iskršava pitanje: da li se pesnik kloni fantazijskog u korist stvarnosnog? Jedino buduću pesnikov put može da odgovori na ovo pitanje. Stanoju Makragiću predstoji ili da bira druge sadržaje za svoje pesme (ako hoće da zadrži ovaj jezički i pesnički instrumentarijum) ili da više koristi rad imaginacije (radi ostvarivanja metaprostora pesme). Drugim rečima, ponašajući se na način epskog pesnika, on mora da prihvati i epske sadržaje kojih za sada nema u *Pevačima donjih svetova*. Postojeći sadržaji u zbirci su izrazito lirskog profila. Neposezanje za vertikalnom perspektivom, za dubinskim posedovanjem stvari, doživljaja i događaja uzrok je što ovo pesništvo ostaje da klizi po površini. Horizontalna perspektiva uočljivija je od vertikalne, ali je nedovoljna. Izbor sadržaja (motiva pevanja), dakle, nije siromašan, ali Makragić ih osiromašuje u pesničkom činu.

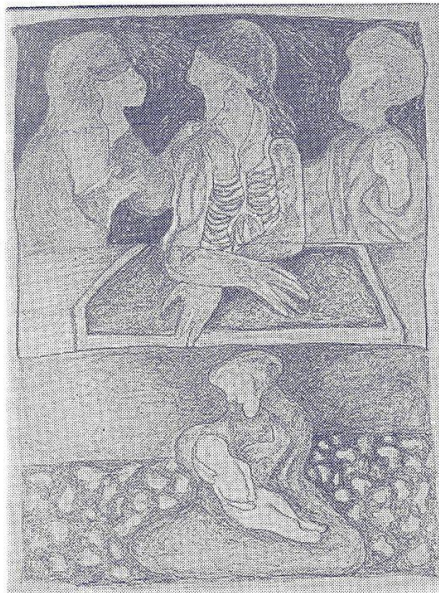
Pevajući, Stanoje Makragić koristi jezik svakodnevnice za pevanje svakodnevnih sadržaja. Ovi se svakodnevni sadržaji i svakodnevni govor delimično gube tek u ciklusu *Pesme o mom ocu*.

Na primeru pesme *Inisfri ili želja za promenom*, koja je, u stvari, parafraza Jajtsove pesme *Ostrvo na jezeru Inisfri* vidljive su pretenzije pesnika da linearno, skoro jednoznačno ostvaruje atmosferu pesme. Očigledno je posezanje za jednostavnošću i naivnošću. Istovremeno i uzgred rečeno, ova je Makragićeva pesma izuzetno dobar primer pesnicima kako se sa tuđim sadržajima ne treba kockati, naročito sa onim sadržajima koji su veliki duhovi u artefaktu priveli savršenom. *Inisfri ili želja za promenom* izgleda prema Jajtsovom *Ostrvu na jezeru Inisfri* kao karikatura

prema originalu, i to dosta neduhovita karikatura.

Uopšte je teško odrediti se prema poeziji koja klizi na granici poetskog i prozodijskog govora, a *Pevači donjih svetova* su upravo takvi. U svojoj naivnosti i ljupkosti oni nalaze svoj šarm. Poetika, naravno, nije uspostavljena, ni svesna, ni imanentna pesničkom postupku. Čitav proces ostvarenja dela još uvek je u traženju, u ispitivanju mogućih puteva. U jednoj od pesama u prozi nalazi se grubo sročena definicija poezije, iz nje se nazire da je pesništvo dato visoko mesto prilikom vrednovanja različitih tvorevina ljudskog duha, ali ovu tezu pesnikovo konkretno ostvarenje nije opravdalo.

Kako je već nagovešteno, pesniku nedostaju pravi motivi, tako on peva o dubinskim-unutarnjim motivima dok njegovom duhovnom profilu više odgovaraju iz vanjski-zbiljski motivi. On ih traži i nalazi u predelu svoga duha umesto da ih traži izvan sebe, u oblasti perceptivnog i prim-

ljenog. Iako je po psihološkom profilu krajnje ekstrovertovana ličnost, Makragić se ponaša na način introvertovane i teži doživljajnom umesto događajnom. Povremeno, pesnik toliko želi da intenzivira unutarnje događaje da prilazi čak pesništvu elementa, situacije, stvari, zbivanja svodi na niz činilaca. Tako se u preoblikovanju stvari koje uvodi u pesmu koristi analitičkim postupkom umesto sintetičkim.

Pesničke koncentracije nema u *Pevačima donjih svetova*, ni one svesno postignute, ni one koja kod pesnika vremenom postaje atmosferom bića.

U knjizi ima nagoveštaja dubljih doživljaja, ali su oni u tragovima. I čitalac i kritičar moraju da se zapitaju nisu li ta mesta rezultat oduševljenja pojedinim pesničkim veličinama: Jajtsovom, Sen Džon Persom ili Milošem Crnjanskim. Nikako se ne možemo oteti utisku da se Makragić pred pisanje ciklusa *Pevači donjih svetova* nije oduševljavao Sen Džon Persovim *Morekazima*.

Ciklus *Pesme o mom ocu* zanimljiv je po posedovanju situacijâ fantastičkog tipa.

Najbolja je u knjizi pesma *Moje ruke* i ona može da bude jedan od pokazatelja budućeg Makragićevog pesničkog puta. Za ovom pesmom slede *Usamljeno drvo u planini, Daleko negde postoje kuće* i *Imao bih mnogo da pričam*.

Draginja Urošević

PREDRAG BOGDANOVIĆ — CI: »KROZ KIŠU JE ESKIM SA RIBAMA OSVOJIO NEBO«

Izdavačko-informativni centar
studenata, Beograd, 1972.

U drugoj knjizi poezije Predraga Bogdanovića — *Cia Kroz kišu je Eskim sa ribama osvojio nebo* svakako je najzanimljivija poema *Poternica za Orfejom* koja je svojevrsna interpretacija dobro poznatog i dosta korišćenog grčkog mita. Mit i mnoge njegove interpretacije, među kojima je i čuvena Rilkeova u pesmi *Orfej, Euridika, Hermes*, tvrde da se legendarni pevač okrenuo za svojom draganom iz prevelike ljubavi. I Had mu to nije oprostio, otragao je iz njegove pretnje. I tako je starogrčki čovek postavio u okviru ove priče filozofiju ljubavi i erotskog.

Predrag Bogdanović polazi od pretpostavke da se Orfej namerno okrenuo u dugom tunelu i sasvim namerno izgubio svoju Euridiku. Naime, on je nju mogao izvesti, ali lomio se između uzvišenog i zemnog, između lire i žene, pesme i običnog, svakodnevnog života. „Izaći sa voljenom ženom i biti čovek / ii izaći sa strunom božijom“. Ljubav prema liri bila je jača od ljubavi prema ženi i prema ploti: „Jer je Pevačeva žrtva zbog Umetnosti bez poredbe“.

Tumačeći na ovaj način mit, Predrag Bogdanović se odredio prema pesništvu i shvatio ga kao svojevrsnu priču o večnoj borbi i odricanju svakog umetnika. Tamo gde se bezmerje ukazuje potrebno je i da se ono održi, da se ne naruši konkretnostima koje su uvek ograničene i vrlo male. Poezija je transcendentalno iskustvo, prava obična iskustva su, inače, bez vrednosti. Pesništvu ne pripadaju zemno i pojavno već isključivo uzvišeno.

Glavna vrlina poeme *Poternica za Orfejom* je njena misaona osnova, po pesničkim i jezičkim sredstvima ona je neupadljiva. Prostori značenja koje ona ostvaruje su daleko ispred prostora lepog.

Ostale, uglavnom kraće pesme u zbirci, nemaju narativnost poeme o kojoj smo govorili. One se ne razvijaju u bujicu već nalice na algebru gde pesma logiku hoće da postavi za vrh. Intelektualne vrednosti su izražene kao osnovne u pesničkom postupku. Izraz je povremeno arhaično-besedičan. U pesmi *U predosečaju belih svinja* javljaju se i elementi protestne poezije.

U suštini o knjizi se može govoriti kao o sasvim kondenzovanoj poeziji, jasnih misaonih shema. Inspiracija je tek iza namere da se semantički i filozofski zasnuje svaka umetnička činjenica.

Draginja Urošević